

AQUARELLEN VAN INHEEMSE ORCHIDEEËN

In het Natuurhistorisch Museum Maastricht is momenteel een expositie ingericht over inheemse orchideeën. Deze expositie bestaat uit vijftig aquarellen van de hand van mevrouw E. Klopstein uit Brussel.

De expositie is zo bijzonder, dat de redactie gemeend heeft hier wat extra aandacht aan te moeten besteden. Orchideeën vormen een van de boeiendste groepen planten uit het hele plantenrijk. Allerlei verschijnselen die eigenlijk volgens de leerboeken niet mogen of kunnen, openbaren zich in deze plantengroep. Denk alleen maar aan de enorme variatie binnen de soorten en aan de overmaat aan hybriden, waarvan sommige zelfs tussen vertegenwoordigers van verschillende geslachten. En sommige hybriden zijn zelfs fertil.

Het is niet voor niets dat orchideeën zich mogen verheugen in de belangstelling van een eigen vereniging, die zich geheel toelegt op de studie van inheemse soorten.

Orchideeën fascineren. Door hun biologie en door hun uiterlijk. De kracht van de aquarellen is dan ook gelegen in het feit dat niet alleen het uiterlijk van de orchideeën getoond wordt, maar ook het inwendige, de kleinste orgaanjes en bloemstructuren. En vooral ook hun biologie: consequent is iedere orchidee afgebeeld in een stukje van de oorspronkelijke vegetatie. Een stukje ter grootte van een flinke graspol. Met alle "beschadigingen", vraatsporen, enz. er op en aan.

Terecht werd bij de opening van de expositie opgemerkt dat hier sprake is van Kunstwerken met een grote K en van Natuurstudies met een grote N. In haar toespraak onthulde mevrouw Klopstein iets van haar werkwijze en bezieling. De redactie wil u graag in de gelegenheid stellen om daarvan kennis te nemen, zodat u bij een bezoek aan de tentoonstelling iets meer weet van de achtergronden van de aquarellen. Daarom wordt hierbij een deel van de toespraak van mevrouw Klopstein afgedrukt.

De bijgaande illustratie is alleen bedoeld om iets van de compositie van de aquarellen te laten zien. Zo klein als hier afgebeeld én in zwart-wit doet eigenlijk afbreuk aan de authentieke kwaliteit.....

Als klein meisje was het teken- en schildertalent reeds vroeg merkbaar. Op 10-jarige leeftijd schilderde ik mijn eerst bloeiende geranium. Ik weet echter niet van wie ik de liefde voor al wat in de natuur leeft, geërfd heb. Op de lagere school stond het realiseren van een herbarium op het programma. Ik vond het helemaal niet plezierig en zag er toen nog niet het nut van in. Ik besloot dan ook **vooraf** de planten en bloemen op het papier te schilderen en kleefde daarnaast het verdroogde, dode en verkleurde spul. (Het herbarium is tijdens de oorlog verloren gegaan).

Ik ging mijn bloempjes zoeken tegen de toelating van moeder in langsheen de bermen en beemden van de Dijle in de omgeving van Mechelen. Later heb ik pas **geweten** hoe gevaarlijk het daar voor een kind was.

De eerste lessen in natuurwetenschappen waren een openbaring. De plantjes waarover het ging kregen plots een andere betekenis. Het waren niet alleen maar mooie dingen om na te schilderen. Door de bloemen te ontleden kreeg ik inzicht in hun structuur.

Na zeven jaar Academie van Beeldende Kunsten te Mechelen en te Brussel gevolgd te hebben, ben ik na de oorlog in het onderwijs gegaan en heb als tekenlerares 30 jaar in de Rijksnormaalschool te Brussel gefungeerd.

Nooit heb ik het tekenen van planten en bloemen opgegeven, maar alles was eerder bedoeld als oefening. Het onderwijs nam enorm veel tijd in beslag en het tekenen en schilderen werd als bijzaak op de achtergrond geschoven.

Door een samenloop van omstandigheden maar vooral door een sterke daling van het leerlingenaantal kreeg ik plots een minimum aan lesuren. Toen is de verandering gekomen. Geen dag ging voorbij zonder schilderen. Het was alsof ik al die verloren tijd inhalen moest. Alles is aan bot gekomen: een reeks bloeiende kaktussen, paddestoelen, exotische orchideeën, gewone veldbloemetjes om uiteindelijk op aanraden van mijn man met de inheemse orchideeën aan te vangen. Dat was in 1971.

De werken die tentoongesteld zijn vormen een deel van een studie geweid aan de meest bedreigde plantenfamilie uit onze gewesten namelijk: de Inheemse Orchideeën.

Feitelijk is het een werk van ons twee, daar mijn man me steeds met raad en daad heeft bijgestaan en die door zijn wetenschappelijk inzicht en kennis van de planten me altijd geholpen heeft om dit alles tot een goed einde te brengen. Ik zal hem hiervoor dan ook altijd erkentelijk zijn.

Het opzoeken, waarnemen en aquarelleren van deze uiterst interessante planten, heeft vele uren werk en grote inspanning gevegd.

Het waren voor ons twee, zeer verrijkende momenten, gepaard gaande met spanningen, vreugde maar soms ook discussie.

Daar alles gerealiseerd werd naar vers materiaal, daar er nooit op dia's of foto's beroep werd gedaan, daar uitsluitend de werkelijkheid werd weergegeven, zonder de minste fantasie of het nemen van zekere vrijheden, kan men alvast begrijpen, dat de tijd, de belichting, de warmtegraad die vooral de evolutie van de bloeiende plant versnelt, grote problemen waren.

Men heeft ons soms met een tikje verwijt, de vraag gesteld:

"Waarom de plant uitsteken, wanneer er duizenden prachtige foto's en dia's voorhanden zijn?"

Mijn antwoord op deze vraag is eenvoudig.

Wanneer de levende plant onbreekt, is het een onmogelijkheid een wetenschappelijk verantwoorde botanische plaat te verwezenlijken.

Men moet de bloemen kunnen keren, draaien, ontleden en met behulp van binoculair of microscoop vergroten.

In 't kort: men moet eerst **begrijpen** in de echte zin van het woord om slechts daarna te kunnen **beschrijven** om uiteindelijk met potlood en penseel te kunnen **weergeven**.

Trouwens, waarom interessante foto's, dia's of macrofotografie van details kopiëren?

Foto's en aquarellen vullen elkaar echter aan.

Wat de fotografie weergeeft, kan de aquarel niet en omgekeerd. Het wit van de Bergnachtorchis (*Platanthera chlorantha*) of het Witte bosvogeltje (*Cephalanthera longifolia*) gezien tegen een donkere achtergrond van struikgewas aan een bosrand, kan alléén door foto, dia of film weergegeven worden.

De schilder daarentegen moet beroep doen op allerhande trukjes (wat men "techniek" noemt) om met behulp van gekleurde schaduwen of een donker geschilderde achtergrond, het wit van de bloemen op het witte papier weer te geven. Wat hij ook doet, hij zal nooit de helderheid en frisheid van de fotografie kunnen benaderen.

Om iedereen tevreden te stellen zou het ideale plantenboek moeten bestaan uit kleurenfoto's, tekst en botanische platen: een zeer kostbaar geval.

Wat nu de eigenlijke tentoonstelling aangaat, hoop ik van ganser harte dat de bezoekers en vooral de jongeren, door het zien en leren kennen van deze reeds zeldzaam geworden planten, zullen begrijpen dat het de hoogste tijd wordt deze te beschermen.

In sommige literatuur leest men, dat de inheemse orchideeën "Kultuurvlieders" zijn en dat is werkelijk zo. We zouden kunnen zeggen "Mensvlieders", want daar waar de mens de natuur verstoort, verdwijnen ze onherroepelijk. Die storingszaken zijn: Overmatige betreding, vernieling door auto en motor, landbouwvergiftiging door toevoer van meststoffen, verdelging van insecten, dalende waterspiegel door menselijk ingrijpen, verkeveling van terreinen; en noem maar op.

De bezoekers zullen hopelijk bij het zien van deze merkwaardige planten afgebeeld op de botanische platen, beter het groot belang en nut van de natuurreservaten beseffen. Het zijn de enige plaatsen en biotopen waar deze reeds zo zeldzaam geworden planten tegen volledige uitroeiing kunnen beschermd worden. Daar kunnen ze nog, geholpen door goede beheersmethoden voortbestaan, niet alleen voor ons persoonlijk genot, maar vooral voor de komende generaties.

Want, moesten ook deze planten voor altijd verdwijnen, dan kunnen de beste aquarellen of de mooiste foto's nooit de schoonheid van de in de natuur levende planten vervangen.

Epipactis atrorubra (Graf) Graf

JAARVERSLAGEN

Tijdens de Algemene ledenvergadering van 16 maart werden de volgende verslagen over 1990, door de leden goedgekeurd.

VAN DE SECRETARIS

Op 31 december 1990 bedroeg het aantal leden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg circa 875. Vergeleken met 31 december 1989 (810) is dit aantal licht toegenomen. Het Natuurhistorisch Maandblad werd naar ongeveer 1000 adressen verzonden.

Tachtig jaar geleden, 27 november 1910, werd het Natuurhistorisch Genootschap opgericht. In het Natuurhist. Maandbl. 79(7/8) : 201 ging dhr. A. Lenders nader in op de bijzondere plaats die het Genootschap zich in de loop der jaren binnen de wereld van natuuronderzoek en -bescherming verworven heeft.

De Milieuprijs van de gemeente Maastricht (milieucompartiment ecologie) werd in het verslagjaar toegekend aan het Natuurhistorisch Genootschap. Het Genootschap ontving deze prijs met name op grond van de grote betekenis van het Natuurhistorisch Maandblad en de Reeks Publicaties voor de vastlegging en verspreiding van kennis op het gebied van Limburgse biologie en geologie.

In het verslagjaar overleed dhr. J. Heerkens Thijssen. Hij was gedurende vele jaren actief voor het Genootschap. Van 1971 tot 1988 heeft hij diverse functies bekleed: bestuurslid, secretaris, redacteur en hoofdredacteur. Het Genootschap waardeerde zijn inzet door hem in 1980 te benoemen tot Lid van Verdienste. In het Natuurhist. Maandbl. 80(1) : 1 werd dhr. Heerkens Thijssen herdacht.

Tot aan de Algemene Ledenvergade-

ring van 16 juni bestond het Algemeen Bestuur uit de volgende personen: mevr. C. Adams - Kaastra (penningmeester) en de heren R.W.A.P. Akkermans, E.N. Blink, A.J.J. Broen, D.A.M. Cruysberg, B.G. Graatsma, R.E.M.B. Gubbels (secretaris), L.G.M. Hensels, A.J.W. Lenders (voorzitter), T.J.D. Mulder, F.J. Schepers, P. Spreuwenberg, C.A.J. Thissen (2e secretaris), W. Weener (vice-voorzitter) en F.S. van Westreenen.

Tijdens de Algemene Ledenvergadering traden de heren Blink en Thissen af en werden de heren J.C. Buys en R.H.D. Berten benoemd. Het Dagelijks Bestuur bleef ongewijzigd. De samenstelling was als volgt: mevr. Adams - Kaastra en de heren Broen, Gubbels, Lenders, Schepers en Weener.

De samenstelling van het Algemeen Bestuur (tot aan 16 juni) en die van het Dagelijks Bestuur werd gepubliceerd in het Natuurhist. Maandbl. 78(10) :